

**Dialektális és hiperkorrekt alakok útvesztőjében – Hol születhetett Marguerite Porete
Egyszerű lelkek tükré-nek korai olasz fordítása?**

Huszthy Alma

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Előadásom témája Marguerite Porete 13. század végén eredetileg pikárd nyelvjárásban írt, majd viszonylag rövid időn belül latinra, illetve számos népnyelvre is lefordított *Egyszerű lelkek tükré* (*Miroir des Simples Âmes*) című munkája, pontosabban ennek a középkor utolsó századaiban igen népszerűvé váló műnek korai olasz fordítása. A téma népszerűségének köszönhetően a mű középkori változatainak legnagyobb részét az utóbbi évtizedekben már kiadták (illetve számos modern fordítás is készült), az olasz verzió publikálása azonban még várat magára.

A vizsgált népnyelvű fordítás, vagyis - az olasz nyelvben használatos kifejezéssel élve - *volgarizzamento* születési koordinátáira kézzelfogható bizonyítékok híján csak indirekt módon lehet következtetni, mégpedig a jelenleg ismert négy olasz kézirat nyelvéből kiindulva, melyek a 14. és a 15. század fordulóján a korai latin változat vulgarizációjaként születhettek. Tehát amikor a vizsgált fordítás nyelvéről beszélünk különböző nyelvi rétegeket kell különválasztani: míg egy „külső” réteg nyilván az adott kézirat másolójának nyelvhasználati sajátosságait hordozza, szükséges mélyebbre tekinteni és olyan elemeket is beazonosítani, amelyek a fordítás eredeti célnyelvére, vagyis a korai olasz területi változatainak egyikére utalhatnak. Az említett századokban olasz területen még távolról sem lehet standard nyelvváltozatról, nyelvi normáról beszélni; a fordítási tevékenység folyamán a fordító folyamatosan szembesül a magasabb státuszú forrásnyelv (latin) és a célnyelv (egy vulgáris olasz nyelvváltozat) közötti presztízsbeli különbség problémájával. Elképzelhető, hogy a szövegekben talált – feltételezhetően - hiperkorrekt alakok pontosan a *volgarizzamento*, vagyis a mű a fordítás során egy más kulturális közegbe való átültetése keretében nyernek létjogosultságot.

Jelen vizsgálatom célja mindenek előtt a fordító (vagy a másoló) a „túlzottan dialektális” alakok kerülését, megelőzését, illetve nyelvhasználata javítását célzó magatartásának eredményeképpen születő hiperkorrekt alakok elválasztása a korai itáliai nyelvjárási formáktól, melyek elsőszámú nyomravezetők lehetnek a ma fellelhető kéziratos példányok, illetve esetlegesen az eredeti fordítás keletkezési körülményeinek feltárásában. Jelen esetben azonban felmerül a kérdés: lehetséges, hogy éppen ezek a túlhelyesbített alakok – vagyis a (hivatalosan nem létező) normának eredeti formájukban teljesen megfelelő, azonban grafikai szinten hiperkorrekt megoldások – vezethetnek el a keresett nyelv/-ek beazonosításához?